

USA brúkar mannarættindini sum sjálvþøkuborð

Tá talan er um at verja mannarættindi um allan heim, heldur USA seg vera fremsta undangonguland. Hóast hetta megnar USA hvørki í sínum egna landið ella uttanlanda at liva upp til tey mest grundleggjandi mannarættindini. Hetta er boðskapurin hjá Amnesty International, sum í dag fer undir eitt átak, hvørs endamálið er, at bøta um mannarættindini í USA og at skapa størri virðing fyri hugsanini um altjóða mannarættindi í landinum.

“Øll lond hava eina skyldu at verja rættindini hjá fólgu sínum, líkamikið hvørja politiska skipan landið er stýrt eftir ella hvussu sterka stöðu, tað hevur í heimssamfelagnum, men í USA verða mannarættindini hjá fleiri túsund borgarum brotin,” sigur Pierre Sané, aðalskrivari í Amnesty International. “Í spurninginum um mannarættindi í USA er alt ov ofta talan um eina tvíþýtta tjóð: Rík og fátøk, hvít og svart, kalkyn ella kvennkyn.”

Í hesum átakinum hjá Amnesty International fer felagsskapurin at leggja dent á mannarættindabrot framd av amerikansku lögregluni og fongsulsmýndugleikunum; á tilvildarlígu, órættvísi og rasistiskum nýtsluna av deyðarevning; og á vaksandi trupulleikan av, at alt fleiri flóttafólk verða sett í fongsul.

Amnesty fer eisini í átakinum at gera vart við vantandi samsvari millum tey altjóða mannarættindini, sum USA hevur bundið seg til, og færa uttanríkispolitikkin. Sambært Amnesty International svarar leiðandi leikluturin USA hevði, tá ið mannarættindini vóru samtykt, als ikki við manglandi viljan, landið nú hevur til at lata altjóða samfelagið viðgera mannarættinda-viðurskiftini í USA. Hetta sama ósamsvarið ger seg eisini galdandi, tá ið USA setur øðrum londum mannarættindakrøv, sum landið ikki sjálv megna at liva upp til.

Pierre Sané sigur: “USA hevur, sum heimsins størsta vopnaframløslu- og útflyratjóð, ein avgerandi leiklut í pining, politiskum drápum og øðrum mannarættindabrotum, ið stjórnir og vopnaðir bólkur um allan heim fremja, tí nógv av amboðunum, sum verða brúkt til at fremja hesi brot, koma úr USA.”

Tað slagðið av elektro-sjokkvápnunum, sum USA

framleiðir, verður javnan nýtt til at pína offur um allan heim. Hesi vápn eru nú bannað í fleiri londum í Vestur-Evropa og Kanada. Amboð, sum USA útflytir og sjálv nýtir, so sum beinleinkir, tumlajörn, elektro-sjokk vápn og píparsprænur, færa lættliga til, at fólk verða pínd.

“USA ger ov lítið fyri at tryggja sær, at amboðini ikki verða nýtt til mannarættindabrot. Tær lógir, sum í dag eru galdandi á økinum, eru ikki nøktandi”, sigur Pierre Sané.

Eitt gott dømi um henda trupulleikan er Turkaland. Í 1995 visti amerikanska uttanríkisráðið í einum áliti á, at haldgøð prógv vóru fyri, at amerikanski framleidd vápn vóru nýtt, tá myndugleikarnir, við mannarættindabrotum til fylgju, flutti alt fólk úr nøkrum bygðum. Bæði í verjuni og hjá lögregluni, hava serandar deildir nýtt riflur, granatkastarar og tyrlur, sum tær hava fingið úr USA. Hesar serligu deildirnar verða javnan ákærðar fyri at standa aftanfyrir politisk dráp, hvørvingar og pining.

Lagdir undir trýst avgjörðu myndugleikarnir í 1997 at steðga øllum vápn-útflytingi til Turkalands, men nýggjar frágreiðingar vilja verða við, at útflytarar hava fingið loyvi at senda vörur sínar til Turkarlands aftur. Ein amerikansk fyrirtøka var í apríl 1998 í samráðingum við turkisku lögregluna um at selja henni 10.000 elektro-sjokk vápn, hóast tað er væl og virðiliga prógvað, at lögreglan javnan pínar fangar við elektro-sjokk.

“Tá hugsað verður um leiðandi stöðuna, USA hevur á alheims vápnamarknaðinum, skuldi tað verið upplagt, at USA syrgdi fyri, at allar vápnahandil kom fram í ljósið. Landið kundi eisini tikið stig til, at nakrar reglur vórðu settar í verk við tí endamálið, at byrgja fyri, at lond, har vit vita at pining fer fram, fáa fatur í vápnunum.” Sané legði dent á, at “allur handil verður steðgaður beinanvegin, um útlit eru fyri, at hann er partur í mannarættindabrotum.”

USA skjótt at fordøma

Amnesty International finst eisini harðliga at tí háttinum, sum USA fordømir mannarættindabrot í øðrum londum. “Amerikansku

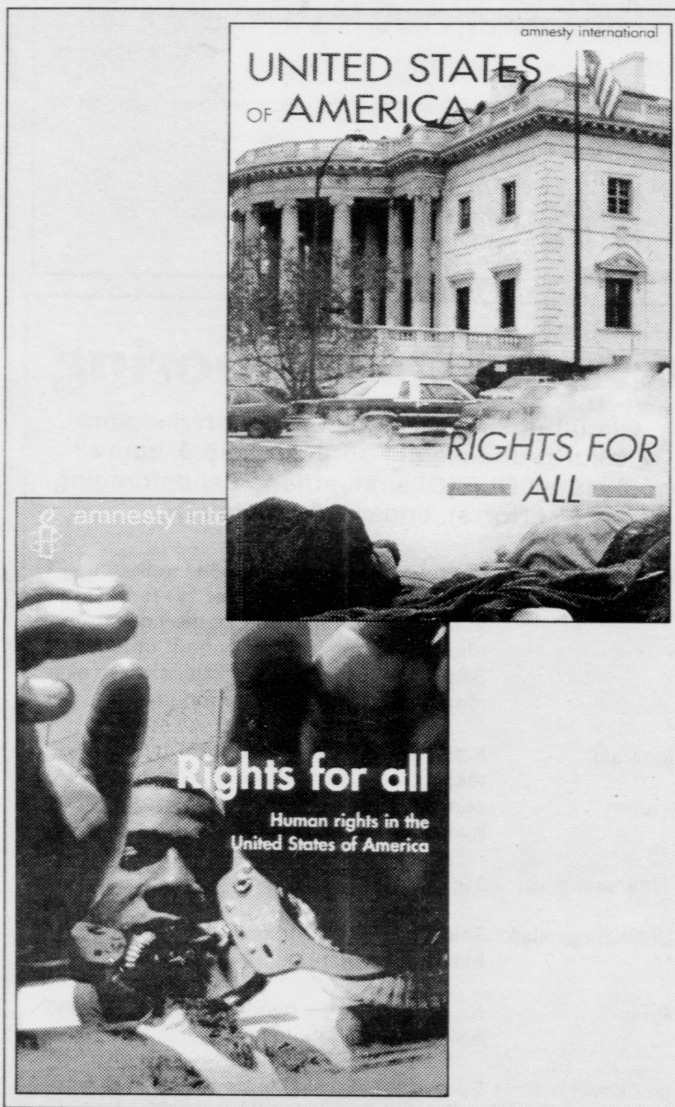
myndugleikarnir er altíð kvikir at finnast at mannarættindabrotum í londum, sum verða hildin at verða mótstøðulond hjá USA. Verri gongst, tá talan er um eitt land, sum er sameint við USA, ella har politisk ella fíggarlig áhugamál hjá USA kunnu verða í vanda”, segði Pierre Sané.

Nøkur dømi um hetta er manglandi viljan hjá amerikansku stjórnarmyndugleikunum at átala álvarsligu mannarættindabrotini, sum Ísrael fremur ímóti palestinska fólkinum í landinum; at USA onki ger við umfatandi mannarættindabrot í Saudiarabíu; og hvussu amerikanskir embætismenn royndu at fáa heimssamfelagið at undirmeta hóprápin í Rwanda.

Afturat ósamsvarinum millum tey mannarættindini, sum USA hevur bundið seg til, og uttanríkispolitikkin, hevur USA heldur ikki heima í sínum egna landið megna at liva upp til tey mannarættindini, sum landið hevur bundið seg til. Sambært Amnesty International versnar mannarættindastøðan í USA alsamt. Hendan versnandi stöðan verður væl lýst í umfatandi frágreiðingini hjá Amnesty, sum felagsskapurin gevur út í samband við, at farið verður undir hetta átakið. Í frágreiðingini verður dentur m.a. lagdur á:

1. Umfatandi lögregluharðskapur: Nú er lögregluharðskapur vorðin ein so stórir trupulleiki í USA, at fleiri milliónir dollarar á hvørjum ári verða latnir til fólk, sum eftir øllum at døma hava verið offur fyri hesum harðskapi. Frágreiðingar um, at lögreglan er farin verri við svörtum ella øðrum minnilutabólkunum, eru vanligar, t.d. sær tað út til, at tað serliga eru svart, sum hava verið ákærð fyr: okkurt smærri brotsverk, sum verða offur fyri lögregluharðskapinum. Serliga verður klagað um, at lögreglumenntu hava verið harðligir í samband við handtøkur, húsarannsóknir, og tá bilur verða steðgaðir. Hetta kemur serliga ofta fyri í miðbygunum, har stórir minnilutabólkar búsiga.

Mong varðhaldsfongslaði lata lív, meðan tey eru bundin niður. Hetta kemur serliga fyri, tá lögreglan bindur øklar og hand-

id saman. Hesin hátturin verður í USA nevndur “hogtie”, og er nú bannaður í fleiri stöðum, men aðrastaðni verður hann framvegis nýttur.

2. Umfatandi kropsligur og kynsligur ágangur á fangar: Fyri tíðina svarar USA vaksandi kriminalitetinum aftur við at áseta harðari revsingar. Úrslitið er, at USA í dag er millum tey londini í heiminum, sum hevur flestar fangar. Í onkrum fongslum kemur tað ofta fyri, at fangar leypa á hvønn annan.

Onkuntíð leggja fangavörðar upp til henda harðskapin, og aðrar tíðir gera teir onki fyri at forða fyri honum. Tað kemur eisini meir enn so fyri, at fangavörðar hava bart fangar av og fram kynsligan ágang ímóti teimum, m.a. neyðtikið teir.

Ein serliga skakandi gongd er vøkurin í tekniliga framkomnum fongslum, har fangar, og teirra millum eisini kvinnur, sum eru við barn, verða sett í isolation. Tað kemur ofta fyri, at fangar verða

settir í mekaniskar leikjur í fleiri tímar og heilar dagar. Mangan eru menn-ingartarnaði teirra millum. Sambært altjóða samtyktum er tað bannað at leikja fangar. Hóast hetta, verður leinking nógv nýtt í USA, m.a. verða fangar fluttir við leikjum um beinini. Í nøkrum stöðum er tað eisini komið fyri, at kvinnur við barn hava verið leinkjaðar.

Allir partar av samfelagnum eru tó ikki líka hart raktir av hesum manna-